

Nr 34.

Ankom till riksdagens kansli den 24 april 1945 kl. 3 em.

Bevillningsutskottets betänkande i anledning av väckt motion om viss ändring i 20 § förordningen angående stämpelavgiften.

(1:a avd.)

I en inom riksdagen väckt, till bevillningsutskottet hänvisad motion, II: 277, av herr *Wiberg* har hemställts, att riksdagen måtte under beaktande av vad i motionen anförts besluta om sådan ändring i 20 § stämpelförordningen, att vissa i motionen omförmälda missförhållanden undanröjas.

Beträffande motiveringen för detta yrkande får utskottet, i den mån redogörelse härför ej lämnas i det följande, hänvisa till motionen.

Enligt 35 § förordningen den 19 november 1914 angående stämpelavgiften (stämpelförordningen) skola, då renoverat exemplar av underrätts protokoll över lagfarter och inteckningar samt vissa andra ärenden insändas till hovrätt, därvid fogas de med nr 2 märkta delarna av de dubbla beläggingsstämplar, med vilka de till protokollen hörande, i förordningen avsedda handlingarna blivit försedda. Vad sålunda stadgats skall, där protokoll ej föres, äga motsvarande tillämpning, då dagboken, vari stämpelavgifterna antecknas, insändes till hovrätten.

De insända stämpeldelarna skola enligt 36 § 1 mom. samma förordning i hovrätterna granskas och med protokollen eller dagböckerna jämföras av vederbörande tjänstemän, och bör, i händelse granskningen utförts av annan tjänsteman än advokatfiskalen, de vid densamma befunda felaktigheter hos advokatfiskalen anmälas. För alla under ett år avlämnade protokoll och dagböcker bör granskningsarbetet vara fulländat senast inom slutet av det nästföljande året.

Stadganden angående advokatfiskalens talan i anledning av resultatet av berörda granskning äro meddelade i 36 § 2 mom. stämpelförordningen.

Enligt sistnämnda författningsrum skall, därest advokatfiskalen på grund av anmärkning, som vid omförmälda granskning förekommit, finner anledning att mot ämbets- eller tjänsteman anställa åtal för fel eller försummelse i avseende å stämpelbeläggning, förfaras på sätt 50 § stadgar, d. v. s. i den ordning, som i avseende på åtal för tjänstefel i allmänhet är föreskriven, dock att tiden för anställande av åtal för fel eller försummelse i avseende å stämpelbeläggning, för vilken enligt 35 § skall i hovrätt redovisas, beräknas

till två år från den dag, då renoverat protokoll eller dagbok till hovrätten inkommit.

Vidare är det enligt 36 § 2 mom. stämpelförordningen advokatfiskalen obetaget att, där han för bevarande av kronans rätt finner sådant nödigt, i hovrätten föra talan mot enskild part om utgivande av felande stämpelbelopp. Angående klagan över hovrättens beslut i detta fall skall gälla vad i 20 § är föreskrivet.

I 20 § stämpelförordningen stadgas, att därest någon vill föra talan om återfående av stämpelavgift, som av ämbets- eller tjänsteman debiterats eller i enlighet med dennes tillsägelse blivit erlagd för sådan handling, vars stämpelbeläggning enligt 35 § skall i hovrätt granskas, må dylik talan inom sex månader från det ifrågakommen stämpelbeläggning ägt rum anhängiggöras i den hovrätt, varunder ämbets- eller tjänstemannen lyder; dock att nämnda tid, där talan grundar sig på förhållande, som tillkommit efter stämpelbeläggningen, räknas från tiden för samma förhållandes tillkomst. Part, som ej nöjes åt hovrättens beslut, så ock advokatfiskalen i hovrätten, där han finner sådant nödigt för bevarande av kronans rätt, äga över beslutet anföra besvär, under villkor och i den ordning 30 kap. rättegångsbalken stadgar i fråga om fullföljd av talan mot hovrätts slutliga utslag i dit fullföljt tvistemål eller ärende rörande penningar eller sådant, som kan skattas i penningar.

Slutligen gäller enligt 21 § stämpelförordningen, att därest i fall, som avses i 20 §, den, vilkens rätt är av skedd stämpelbeläggning beroende, förmår visa, att talan om återfående av stämpelavgift icke kunnat av honom föras i den ordning, som i samma paragraf är föreskriven, ankomme efter därom gjord ansökning på Konungen att efter prövning av föreliggande omständigheter förordna om restitution av vad i stämpelavgift för mycket erlagts. Vad sålunda är stadgat skall gälla även där någon i fall, varom i 20 och 21 §§ icke eljest är stadgat, måst vidkännas stämpelavgift som antingen alldeles icke bort utgå eller bort utgå med lägre belopp än det erlagda.

Förfarandet vid anhängiggörande av talan mot beslut angående stämpelbeläggning i ärenden rörande arvsskatt eller gåvoskatt var tidigare enligt 49, 53 och 57 §§ förordningen den 19 november 1914 om arvsskatt och skatt för gåva anordnat på åtminstone i vissa hänseenden motsvarande sätt som enligt ovan återgivna stadganden i stämpelförordningen.

Genom den nu gällande förordningen den 6 juni 1941 om arvsskatt och gåvoskatt ha emellertid bestämmelserna angående rätt till talan i förevarande hänseenden omreglerats. Sålunda har i 60 § sistnämnda förordning tiden för talan mot beslut, som innefattar prövning av fråga om fastställande, eftergift eller återvinning av skatt, bestämts till i regel tre år från beslutets dag.

Angående motiven till detta stadgande må ur förarbetena anföras följande.

1938 års arvsskattekommitté erinrade i sitt betänkande med förslag till förordning om arvs- och gåvoskatt m. m. (SOU 1939:18) bland annat om att enligt 49 § 2 mom. 1914 års arvsskatteförordning talan om återfående av

skatt i där avsedda fall skulle anhängiggöras hos vederbörande hovrätt genom ansökan, som skulle vara ingiven inom sex månader från det skatten blivit erlagd, medan vederbörande advokatfiskals rätt att föra talan mot enskild part om utgivande av felande stämpelbelopp enligt 36 § stämpelförordningen icke vore underkastad annan tidsbegränsning än som följde därav att för skatteanspråket gällde allmänna regler om tioårig preskription. I anslutning härtill anförde kommittén följande:

»Det måste enligt kommitténs mening anses i princip oriktigt att under det den enskilda partens talerätt är i hög grad tidsbegränsad — sex månader från skattens erläggande — någon som helst särskild tidsbegränsning icke satts för kronans talerätt; staten och den enskilde böra i det skatterättsliga förhållandet hava ställningen av likaberättigade parter. Genom kommitténs förslag att för fullföljd av talan mot underrätts beslut, som innefattar beräkning av skatt, skall gälla en besvärstid av tre år har sålunda å ena sidan advokatfiskalens talerätt blivit till tiden begränsad och å andra sidan tiden för den enskilda partens talerätt blivit i väsentlig mån utsträckt samt därigenom i förevarande hänseende likställighet i det skatterättsliga förhållandet ernåtts. Att besvärstiden satts till tre år har närmast sin grund däri att tiden för insändande till hovrätten av renovationer av underrätternas protokoll och för advokatfiskalens granskning av renovationerna författningsenligt kan i vissa fall komma att uppgå till sammanlagt omkring två år. Självfallet bör besvärstiden tillmätas något vidsträcktare än nyssangivna tid. Av den följande redogörelsen framgår att enligt kommitténs förslag det skall åligga vederbörande advokatfiskal att, då han finner påförd skatt vara för högt beräknad, därom underrätta den skattskyldige för att därigenom bereda denne tillfälle att söka ändring i skattebeslutet. Denna bestämmelse utgör ytterligare skäl för att bestämma besvärstiden lika för advokatfiskalen och enskild part.»

I Kungl. Maj:ts proposition nr 192 till 1941 års riksdag anförde *departementschefen* bland annat följande.

»Jag är ense med kommittén därutinnan att, i den mån detta praktiskt låter sig göra, staten och den enskilde böra i det skatterättsliga förhållandet få ställningen av likaberättigade parter. Om — såsom kommittén framhållit — på grund av förhållanden, som hava samband med advokatfiskalernas stämpelgranskning, tämligen rymlig tid måste tillmätas för advokatfiskalernas talerätt, bör det därför också anses naturligt att de skattskyldiga komma i åtnjutande av motsvarande förmån. Såsom ett särskilt skäl härför anföres i betänkandet att enligt förslaget stadgas skyldighet för vederbörande advokatfiskal att, då han finner påförd skatt vara för högt beräknad, därom underrätta den skattskyldige för att bereda denne tillfälle att söka ändring i skattebeslutet. På sätt i det följande kommer att närmare angivas har jag visserligen ansett mig icke böra biträda kommitténs förslag i denna del. Det torde emellertid ändock kunna förutsättas att, såsom redan för närvarande sker, advokatfiskalerna skola, utan någon i författningen ålagd skyldighet härutinnan, vid granskningen uppmärksamma även sådana fel, som gått ut över de skattskyldiga, och bereda dem tillbörlig möjlighet till rättelse. Följaktligen kvarstår det nyss angivna särskilda skälet för en utsträckning av besvärstiden även för de skattskyldigas del. Jag har icke funnit anledning att i princip frånga förslaget bestämmelse om att för de fall, där en förlängd besvärstid ansetts böra stå till buds, denna skall utgöra tre år.»

I den nu förevarande motionen har anförts i huvudsak följande. Granskning av att stämpelbeläggning i underrätt ägt rum i behörig ordning skedde i vederbörande hovrätt, sedan dit från underrätten insänts renoverat exemplar av lagfarts-, in-tecknings- och tomträttsprotokollen eller, om aktsystem inrättats, av dagböckerna jämte de med nr 2 märkta delarna, de s. k. farnorna, av de dubbla beläggningsstämplarna till de i protokollen eller dagböckerna avsedda handlingarna. Granskningsarbetet skulle enligt 36 § 1 mom. stämpelförordningen vara avslutat senast inom slutet av det nästföljande året. — Om vid granskningen anledning förekomme till anmärkning för fel eller försummelse i avseende å stämpelbeläggning, kunde advokatfiskalen låta anställa åtal mot den ansvarige tjänstemannen inom två år från det handlingarna inkommit till hovrätten med yrkande om såväl ansvar som utgivande till kronan av felande stämpelbelopp. Dessutom ägde advokatfiskalen föra talan i hovrätten mot enskild part om utgivande av felande stämpelbelopp, om han funne detta nödigt till bevarande av kronans rätt. Sistnämnda utväg torde emellertid icke praktiseras annat än i rena undantagsfall. I regel brukade dock åtal icke anställas, åtminstone icke om ej grov försummelse föreläge, utan advokatfiskalen tillskreve i stället den för stämpelbeläggnings ansvarige med föreläggande att inom viss kortare tid inkomma med förklaring jämte i stämplarna redovisat felande belopp. Detta belopp ägde därefter vederbörande tjänsteman söka åter av den person, som ingivit den felaktigt stämpelbelagda handlingen. — Om åter vid granskningen utröntes, att för mycket stämpel uttagits, brukade advokatfiskalen förelägga vederbörande stämpelbeläggare att inkomma med förklaring jämte bevis om att denne personligen gottgjort handlingens ingivare det för mycket uttagna stämpelbeloppet. I dylikt fall hade emellertid vederbörande ingen som helst rätt att av kronan återfå nämnda belopp. Visserligen kunde enligt 20 § stämpelförordningen talan föras i hovrätten om återfående av stämpelavgift såväl av den enskilda parten, d. v. s. ingivaren av handlingen, som av vederbörande tjänsteman, men dylik talan skulle anställas inom sex månader från det stämpelbeläggnings ägt rum. Som granskningen i hovrätten i regel icke brukade vara avslutad förrän ett år efter stämpelbeläggnings, vore tiden för talans anställande i sådant fall för länge sedan försutten. Visserligen kunde Kungl. Maj:t under vissa förutsättningar efter särskild ansökan förordna om restitution av vad i stämpelavgift för mycket erlagts, men enligt nuvarande praxis ansåge sig Kungl. Maj:t icke kunna eller böra bifalla ansökningar därom i fall av förevarande art. Slutresultatet bleve sålunda, att kronan gjorde en obehörig vinst genom att på tjänstemannens bekostnad behålla det med orätt uppburna beloppet. Detta resultat vore ur rättvisesynpunkt uppenbart orimligt, särskilt som följderna därav oftast träffade tingsnotarier, vilka förordnats såsom inskrivningsdomare och icke hade en lön, som stode i rimlig proportion till det stora ansvaret och den ofta nog oerhörda arbetsbördan, som i sig kunde föranleda dylika felaktiga stämpelbeläggnings på grund av bristande tid för erforderlig kollationering och kontroll. Det borde i detta sammanhang upplysas, att det vid för högt uttagen stämpel ända till

år 1942 varit brukligt, att hovrätterna efter anhållan av vederbörande tjänsteman och sedan visats, att ingivaren gottgjorts, återsände de s. k. fanorna till denne, i vilket fall varken kronan gjorde någon obehörig vinst eller tjänstemannen någon förlust. Först sedan denna praxis ändrats år 1942, hade ovan angivna förhållanden inträffat. Ett annat resultat därav hade blivit, att vederbörande stämpelbeläggare i juridiskt tveksamma fall hellre uttog för låg stämpelavgift. Det vore fråga om huruvida icke detta ytterligare ökat och försenat granskningsarbetet i hovrätterna. Det borde även anmärkas, att likartade regler tidigare gällt beträffande stämplor till bouppteckningar och testamenten enligt 1914 års arvsskatteförordning, ända till dess denna avlösts av 1941 års förordning i samma ämne. Tiden för anställande av talan om återfående av för mycket inbetald arvs- och gåvoskatt, som tidigare i likhet med stämpelförordningens bestämmelser utgjort sex månader, hade enligt 60 § i 1941 års förordning förlängts till tre år. Beträffande arvs- och gåvoskatt hade aldrig uppstått sådana komplikationer som de ovannämnda, eftersom före ikraftträdandet av 1941 års förordning fanorna alltid brukat återställas till vederbörande tjänsteman. I detta sammanhang återropades de ovan återgivna uttalandena under förarbetena till 1941 års förordning. Att icke stämpelförordningens bestämmelser om klagotid i detta samband även ändrats syntes närmast ha berott på ett förbiseende. Samma skäl borde föranleda förlängning av stämpelförordningens bestämmelser om klagotid till tre år. Därigenom skulle ovannämnda komplikationer kunna avvecklas.

Efter därom i grundlagsenlig ordning framställd begäran har utskottet emottagit yttranden över motionen av Svea hovrätt, statskontoret, generalpoststyrelsen och Stockholms rådhusrätt.

Svea hovrätt, som överlämnat ett av hovrätten infordrat yttrande i frågan av advokatfiskalsämbetet vid hovrätten, har såsom eget utlåtande återopat innehållet i detta yttrande, vari advokatfiskalsämbetet anfört i huvudsak följande. Ämbetets granskning av beslut rörande stämpelbeläggning av enskilda handlingar vore alltid avslutad inom tre år efter beslutets fattande eller sålunda inom den i 60 § 1941 års arvsskatteförordning stadgade tiden men däremot endast i mera sällsynta fall inom den tid av sex månader efter stämpelbeläggningsen, som enligt 20 § stämpelförordningen utgjorde fatalietid för ansökan om restitution av stämpelavgift. — Då vid granskningen upptäcktes, att för högt belopp uttagits i arvs- eller gåvoskatt enligt ovannämnda arvsskatteförordning, framställdes anmärkning mot den för beslutet ansvarige med föreläggande att underrätta den skattskyldige om att anmärkning framställt samt om vad för återfående av för mycket uttagen skatt borde iakttagas. Efter fullgörande därav torde vederbörande få anses vara fri från ansvarighet gentemot den skattskyldige. — Om vid granskning av stämpelbeläggning, som ägt rum enligt stämpelförordningen, uppdagades, att stämpelavgift uttagits med för högt belopp, kunde nämnda förfaringsätt i allmänhet icke användas, enär berörda tid av sex månader i regel då redan utgått. Om ett klart fel begåtts, förelades i sådana fall den för beslutet ansva-

rige att visa, att sökanden gottgjorts eller förklarat sig låta vid underrättelse om felet bero. I regel bleve det vederbörande ämbets- eller tjänsteman, som finge av egna medel återbetala det för mycket erlagda beloppet. I anslutning härtill har ämbetet anfört följande:

»Ämbetet, som finner det otillfredsställande, att stämpelbeläggare sålunda kan nödgas själv återgälda ett felaktigt uttaget belopp till en sökande och därvid icke äger möjlighet att återfå motsvarande belopp av Kronan, anser det önskvärt, att bestämmelser införas till förhindrande härav. Detta syfte synes kunna ernås genom att 20 § stämpelförordningen ändras, så att tiden för sökande av restitution blir längre än för närvarande. Den bör lämpligen sättas till tre år, så att likformighet i nu ifrågakvarande hänseende kommer att råda i fråga om alla slag av stämpelbeläggning, som granskas i hovrätt.

Därest en ändring av nu antytt slag genomföres, torde det kunna ifrågasättas, huruvida icke i samband därmed den advokatfiskal i 36 § 2. stämpelförordningen tillerkända rätten, att i hovrätt föra talan mot enskild part om utgivande av felande stämpelbelopp, bör till tiden begränsas. De skäl för åvägabringande av likställighet mellan enskild part och Kronan i fråga om möjligheten att påyrka ändring av beskattning, som anfördes vid tillkomsten av 1941 års arvsskatteförordning, torde nämligen kunna åberopas jämväl beträffande stämpelbeläggning enligt stämpelförordningen.»

Statskontoret har anfört bland annat följande. I utlåtande den 17 juni 1944 över en framställning från Sveriges yngre juristers förening om vidgade möjligheter till restitution av för mycket uttagen stämpelavgift hade statskontoret haft anledning överväga det av motionären berörda spørsmålet. Statskontoret hade därvid uttalat, att statskontoret icke kunnat undgå att finna det mindre tillfredsställande, att tjänstemannen gentemot vederbörande part ensam skulle ha att svara för restitution av den stämpel, som med orätt tillförts statskassan, särskilt som vid stämpelbeläggning det gällde att tillämpa rättsregler, vilka icke alltid kunde sägas vara till sin innebörd otvetydiga. Statskontoret biträdde därför i princip syftet med framställningen. Vidkommande de formella möjligheterna att åstadkomma en mera tillfredsställande ordning erinrade statskontoret om den lösning motsvarande spørsmål erhållit i den nya arvsskatteförordningen. Jämlikt 60 § sagda förordning hade besvärstiden i mål angående fastställande av arvsskatt i princip utsträckt till tre år och gjorts lika lång för advokatfiskal som för enskild part. Såvitt statskontoret kunde bedöma mötte icke något principiellt hinder mot att genomföra en motsvarande reglering i stämpelförordningen beträffande fullföljd av talan mot beslut angående debitering av stämpelavgift å sådan handling, vars stämpelbeläggning enligt 35 § stämpelförordningen skulle granskas i hovrätt. Slutligen framhöll statskontoret, att statskontoret i olika sammanhang framhållit önskvärldheten av en allmän revision av stämpelförordningen. Därest en sådan revision icke för det dåvarande ansåges böra komma till stånd, syntes övervägande skäl tala för att frågan om en ändring av fullföljdsbestämmelserna ändock upptoges till avgörande. Statskontoret tillstyrkte därför framställning till riksdagen om en ändring av fullföljdsbestämmelserna i stämpelförordningen efter i huvudsak de riktlinjer, som i det föregående angivits. Statskontoret saknade anledning frånga

vad sålunda anförts. Motionären hade emellertid hemställt, att riksdagen skulle besluta om en ändring av 20 § stämpelförordningen. I anledning därav finge framhållas, att en ändring av denna paragraf även påkallade vissa jämkningar i 21 § samma förordning. Under sådana förhållanden torde övervägande skäl tala för att riksdagen i anledning av motionen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhölle om en revision av fullföljds- och restitutionsbestämmelserna i stämpelförordningen.

Generalpoststyrelsen har i sitt utlåtande uttalat, att styrelsen, som funnen i motionen föreslagna ändringen såväl principiellt som sakligt välmotiverad, tillstyrkte bifall till motionärens hemställan.

Stockholms rådhusrätt, som inhämtat vederbörande inskrivningsdomares mening i saken, har anfört, att de i motionen framlagda synpunkterna syntes i hög grad beaktansvärda, samt att det enligt rådhusrättens mening måste anses önskvärt att stadgandena i stämpelförordningen underkastades sådan ändring som i motionen avsåges.

Utskottet.

I den nu förevarande motionen har framhållits, att om vid granskning i hovrätt av stämpelbeläggning enligt stämpelförordningen utröntes, att för hög stämpelavgift uttagits, vederbörande stämpelbeläggande tjänsteman förelades att ersätta ingivaren av den stämpelbelagda handlingen det för mycket uttagna beloppet, men att tjänstemannen i regel icke hade rätt att av kronan återfå motsvarande belopp. Visserligen kunde enligt 20 § stämpelförordningen talan föras i hovrätten om återfående av stämpelavgift, men dylik talan skulle anställas inom sex månader från det stämpelbeläggnings ägt rum. Som granskningen i hovrätten i regel icke vore avslutad förrän ett år efter stämpelbeläggnings, vore tiden för talans anställande i dylikt fall för länge sedan försutten. I anledning därav har hemställts om sådan ändring i 20 § stämpelförordningen, att klagotiden i likhet med vad som skett i 1941 års arvsskatteförordning förlängdes till tre år.

Vad i motionen anförts finner utskottet synnerligen beaktansvärt. Emellertid ha i vissa över motionen avgivna yttranden, på sätt framgår av den föregående framställningen, uttalats önskemål om ändringar jämväl av 21 § och 36 § 2 mom. stämpelförordningen. Statskontoret har i sådant hänseende ansett övervägande skäl tala för att riksdagen i anledning av motionen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhölle om en revision av fullföljds- och restitutionsbestämmelserna i stämpelförordningen.

Även utskottet finner det önskvärt, att i detta sammanhang en allmän översyn av bestämmelserna i stämpelförordningen angående rätt till talan mot beslut i ärenden angående stämpelbeläggning ävensom angående återfående av erlagd stämpelavgift kommer till stånd. Då utredningen angående en dylik översyn icke lämpligen torde böra verkställas av utskottet, har utskottet ansett sig böra föreslå skrivelse till Kungl. Maj:t i ämnet.

Under åberopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att riksdagen måtte, i anledning av motionen II: 277 av herr Wiberg om viss ändring i 20 § förordningen angående

stämpelavgiften, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville, med beaktande av vad i detta betänkande anförts, föranstalta om utredning rörande ändring av bestämmelserna i stämpelförordningen om rätt till talan mot beslut i ärenden angående stämpelbeläggning och om återfående av erlagd stämpelavgift, samt att Kungl. Maj:t ville snarast möjligt för riksdagen framlägga det förslag, till vilket utredningen kan föranleda.

Stockholm den 24 april 1945.

På bevillningsutskottets vägnar:

A. J. BÄRG.

Närvarande:

från första kammaren: herrar *Johan Bärq, Elon Andersson, Wahlmark, Sjödahl, Frans Ericson, Björnsson, Gustaf Elofsson, Lennart Johansson* och *Ramberg*, samt

från andra kammaren: herrar *Lövgren, Björklund, Janson i Frändesta, Jonsson i Skedsbygd, Karlsson i Grängesberg, Henriksson, Sundström i Skövde, Vigelsbo, Bladh* och *Kristensson*.
